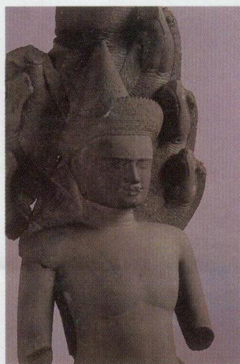
เขมรโบราณได้กล่าวถึงการสร้างอโรคยศาลหรือโรงพยาบาลที่โบราณสถานดังกล่าว

จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๙ วัฒนธรรมล้านช้างแถบลุ่มแม่น้ำโขง และวัฒธรรมล้านนา ได้เจริญรุ่งเรืองและได้มีบทบาทแทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมภายในภูมิภาค ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างมากมายในพื้นที่อีสาน รวมทั้งเขตจังหวัดขอนแก่นซึ่งเกี่ยวข้องกันกับกลุ่มวัฒนธรรมตามแถบลุ่มแม่น้ำโขงจนช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ความเป็นบ้านเมืองของจังหวัดขอนแก่น จึงเกิดขึ้นโดยกระแสทางวัฒนธรรมกลุ่มชน ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเมืองภูเวียง จากชุมชนแยกออกจากเวียงจันทน์กลุ่มเดียวกับพระวอพระตาที่อพยพมาตั้งเมืองที่หนองบัวลำภูกับกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานมาจากแขวงสุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด เข้ามาตั้งบ้านเมือง ตามแถบบริเวณลุ่มแม่น้ำชี

งานบริการ

จัดกิจกรรมทางการศึกษา เช่น นำชม จัดนิทรรศการชั่วคราว บริการเอกสารทางการศึกษา และบริการห้องสมุด ร้านค้าจำหน่ายหนังสือทางศิลปะโบราณคดีและประวัติศาสตร์และของที่ระลึก

เวลาเปิดบริการ ๐๙.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น.
ปิดวันจันทร์, วันอังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์
ค่าธรรมเนียมเข้าชม คนละ ๑๐ บาท
ชาวต่างประเทศ คนละ ๓๐ บาท

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น
โทร. ๐๔๓-๒๔๖๑๗๐
สำนักงานโบราณคดี
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น
โทร. ๐๔๓-๒๔๒๑๒๙ โทรสาร ๐๔๓-๓๓๗๖๒๙
สำนักโบราณคดี
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

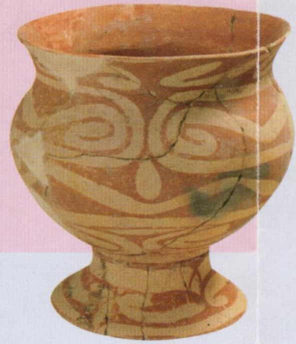

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น

สำนักงานโบราณคดี
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น

ประวัติเดิมและการปรับปรุง

กรมศิลปากร มีนโยบายจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในส่วนภูมิภาค ให้เป็นสถานที่รวบรวมสงวนรักษาและจัดแสดงศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ อย่างน้อยทุกภาคและในจังหวัดใดที่มีโบราณสถานและได้พบศิลปวัตถุจำนวนมาก สมควรจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานได้ก็จัดตั้งขึ้นในจังหวัดนั้น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหน่วยศิลปากรที่ ๗ อยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ กรมศิลปากรจึงได้สร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพื่อรวบรวมสงวนรักษาศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น

การจัดแสดงภายใน

อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ เฉพาะอาคารส่วนหน้า ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับงบประมาณครุภัณฑ์ แล้วจึงมาได้งบประมาณสร้างอาคารส่วนหลังอีกในปี พ.ศ.๒๕๑๒ แต่เนื่องจากอาคารพิพิธภัณฑสถานตั้งอยู่บนเนินที่โล่ง เมื่อเกิดพายุฝน ทำให้อาคารได้รับความเสียหายรวมทั้งครุภัณฑ์ด้วย การจัดแสดงภายในจึงชะงักอยู่รอการซ่อมแซมแก้ไขอาคารและครุภัณฑ์จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้ดำเนินการจัดแสดงแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

พ.ศ. ๒๕๓๕ กรมศิลปากร มีแนวทางที่จะพัฒนาและปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนเป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐.-บาท ดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานห้องประชุม และในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับงบประมาณจำนวน ๙๘๕,๓๐๐. -บาท สำหรับค่าวัสดุครุภัณฑ์และการจัดแสดงโดยมีเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาและปรับปรุงการจัดแสดงนิทรรศการถาวรภายในพิพิธภัณฑสถาน สนองตอบต่อความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ตามแนวทางการพัฒนากิจการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมัยใหม่

ลักษณะการจัดแสดง

จัดแสดงเรื่องราวท้องถิ่นอีสานเหนือ ในทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยา โดยแบ่งเรื่องราวตามหัวข้อ ดังนี้

๑. สภาพภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาอีสานเหนือ

๑.๑ สมัยก่อนประวัติศาสตร์

- การตั้งถิ่นฐาน เครื่องมือเครื่องใช้ พิธีกรรม การฝังศพ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญ
- เมืองและชุมชนโบราณ

๑.๒ สมัยประวัติศาสตร์

: *วัฒนธรรมทวารวดี*

- เสมาหิน ศาสนาและความเชื่อ การแต่งกาย อักษรภาษา สถาปัตยกรรม การสร้างพระพิมพ์ โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น ขุดแต่งเมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

: *วัฒนธรรมเขมรหรือลพบุรี*

- เมืองและชุมชนโบราณ ศาสนาและความเชื่อ เครื่องปั้นดินเผา

: *วัฒนธรรมไทยลาว*

- ศาสนาและความเชื่อ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. วิวัฒนาการศิลปะในประเทศไทย

๓. เมืองขอนแก่น ประกอบด้วย

- ร่องรอยอดีต ประวัติเมือง ชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น ตั้งอยู่ที่ ถนนหลังศูนย์ราชกา
โทรศัพท์ (๐๔๓) ๒๔๖-๑๗๐

โบราณวัตถุชิ้นเยี่ยม

ใบเสมาหินจำหลักสมัยทวารวดี ชิ้นที่งามที่สุด คือ ใบเสมาหินจำหลักนูนต่ำ พระพุทธเจ้าเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์เป็นภาพจำหลักที่ชัดเจนและสมบูรณ์กว่าแผ่นอื่น ภาพพระนางพิมพาสยายพระเกศาเช็ดพระบาท เป็นภาพแสดงการถวายความเคารพบูชาอย่างสูง ได้จากการขุดค้นที่เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์

พระพุทธรูปสำริด ภาพปูนปั้นและพระพิมพ์ดินเผาสมัยทวารวดี ได้จากการขุดแต่งเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ แผ่นเงินดุน ภาพพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ภาพบุคคล และเจดีย์บรรจุอยู่ในหม้อดินเผา ได้จากการขุดค้นเมืองกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

โบราณวัตถุสมัยลพบุรี ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ เช่น

เทวรูปพระอิศวรหินทราย พบที่บริเวณกู่น้อย เมืองนครจำปาศรี อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

เทวรูปพระนารายณ์สี่กร ขุดพบระหว่างการขุดแต่งบูรณะโบราณสถาน เมืองนครจำปาศรี ได้พบแต่องค์ ไม่พบเศียร **พระโพธิสัตว์หินทราย** ศิลปะลพบุรี หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขุดพบที่กู่สันตรัตน์ เมืองนครจำปาศรี **ทับหลังหินจำหลัก** จากโบราณสถานกู่สวนแตง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นตัวอย่างฝีมือการจำหลักหินซึ่งเป็นชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมปราสาทหินสมัยลพบุรี

รอยอดีตเมืองขอนแก่น

ยุคดึกดำบรรพ์

ย้อนอดีตไปเมื่อกว่าร้อยล้านปีมาแล้ว ที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เคยเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกดึกดำบรรพ์ขนาดใหญ่ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว นักโบราณชีววิทยาได้พบรอยเท้าและโครงกระดูกบางส่วนของ "ไดโนเสาร์" ในมหายุคมีโสโซอิค ซึ่งมีอายุราว ๑๓๐-๑๗๐ ล้านปีมาแล้ว ซากกระดูกที่พบเป็นของไดโนเสาร์ชนิดกินพืช เดินสี่ขา เรียกว่า "ซอโรพอด" (SAUROPOD) ส่วนรอยเท้าที่พบนั้น มีทั้งที่เป็นของ "ซอโรพอด" และชนิดกินเนื้อตระกูล "ซีลูโรซอร์" (CAELURASAUR) กับตระกูล "คาร์โนซอร์" (CARNOSAUR)

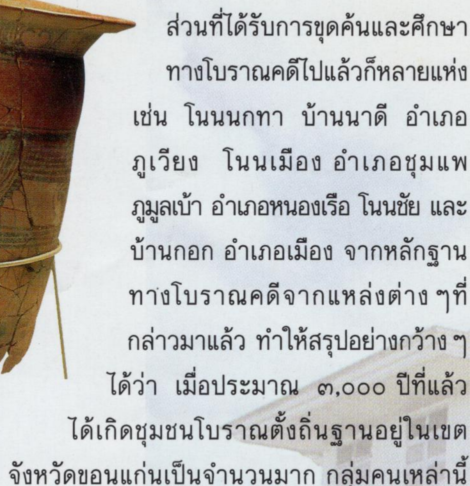
สมัยก่อนประวัติศาสตร์

บนพื้นที่ ๑๓,๔๐๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๘,๓๗๗,๕๐๐ ไร่ จากพื้นที่ ๗.๔๗% ของภูมิภาคอีสานทั้งหมดเป็นอาณาเขตของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนบน อันเป็นตอนบนของแอ่งโคราช ที่มีแม่น้ำหลายสายไหลมาบรรจบกันและเป็นแหล่งอันสำคัญส่วนหนึ่งของภูมิภาค แม่น้ำพรม แม่น้ำเชิญ และแม่น้ำพอง เกิดจากแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ไหลลงมารวมกับแม่น้ำชีอันมีต้นกำเนิดจากเขตจังหวัดชัยภูมิ มารวมกันเป็นลำชีใหญ่ในเขตจังหวัดขอนแก่น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชั้นดินทราย ซึ่งเกิดจากการผุพังอยู่กับที่หรือถูกพัดพามาสะสมกันจากชั้นหินหน่วยต่าง ๆ ของหินชุดโคราชทำให้ชั้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

การเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกและสภาพแวดล้อมทำให้เกิดพื้นที่ภูเขา สภาพของป่าไม้อีกทั้งแหล่งน้ำ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะเกิดสิ่งมีชีวิต อีกทั้งมนุษย์ผู้สร้างอารยธรรม ขอนแก่นหรือบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนบน ก็เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคอีสาน นับตั้งแต่ชุมชนโบราณโนนนกทา บ้านนาดี ตำบลบ้านธาตุ อำเภอภูเวียง ได้รับการสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีโดยกรมศิลปากรกับมหาวิทยาลัยฮาไว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ทำให้เราได้รู้ว่าเมื่อประมาณ ๕,๕๐๐ ปีที่ผ่านมาได้เกิดชุมชนเกษตรกรรมขึ้นในเขตลุ่มแม่น้ำชีตอนบนหรือจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้คนเหล่านี้ดำรงชีพด้วยการเพาะปลูก

นอกจากแหล่งโบราณคดีที่ภูเวียงแล้ว ตามเขตลุ่มแม่น้ำพรม แม่น้ำพอง แม่น้ำเชิญ และแม่น้ำชียังมีชุมชนโบราณกระจายอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก ทั้งบริเวณพื้นที่ราบพื้นที่ราบลุ่มและพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ถ้าจะนับตามจำนวนที่ได้สำรวจไว้แล้วจนถึงปัจจุบันก็มีอยู่ประมาณ ๑๐๐ แห่ง

ส่วนที่ได้รับการขุดค้นและศึกษาทางโบราณคดีไปแล้วก็หลายแห่ง เช่น โนนนกทา บ้านนาดี อำเภอภูเวียง โนนเมือง อำเภอชุมแพ ภูมูลเบ้า อำเภอหนองเรือ โนนชัย และบ้านกอก อำเภอเมือง จากหลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งต่าง ๆที่กล่าวมาแล้ว ทำให้สรุปอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีที่แล้ว ได้เกิดชุมชนโบราณตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่นเป็นจำนวนมาก กลุ่มคนเหล่านี้มีความสามารถทางเทคโนโลยีสูงในระดับสังคมเกษตรกรรม มีการทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำเครื่องมือเครื่องใช้สำริด ทำเครื่องปั้นดินเผา สภาพแวดล้อมในสมัยนั้นมีแหล่งน้ำหนอง บึง ลำธาร ห้วย ที่มีน้ำไหลและน้ำขังอยู่ตลอดปี มีทุ่งหญ้า มีป่าไม้ผลัดใบแบบเบญจพรรณ หรือป่าเต็งรัง ส่วนป่าดงดิบอยู่แถบริมแม่น้ำหรือลำธารใหญ่ ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวพอจะหลงเหลือให้เห็นได้ในปัจจุบัน เช่น ป่าไม้บริเวณเขาภูเวียง แนวเทือกเขาภูพานคำ และสภาพป่าโปร่งของเขาภูเวียงที่ชาวบ้านยังคงล่าสัตว์ ประเภทหมูป่า เก้ง กวาง เป็นอาหาร

นอกจากร่องรอยชุมชนโบราณแล้ว ตามผนังถ้ำและเพิงผายังมีภาพเขียนสี ซึ่งเป็นศิลปกรรมสมัยโบราณหลายแห่ง เช่น ที่ผาคันธง อำเภอชุมแพ เป็นภาพคนและสุนัขกำลังช่วยกันล่าสัตว์หรือภาพเขียนสีอีกหลายแห่งบนเขาภูเวียงและเทือกเขาภูพานคำ ในเขตอำเภอหนองเรือ

อดีตอันยาวนานจากกลุ่มเกษตรกรรมก่อนประวัติศาสตร์ยังต่อเนื่องมาถึงสังคมบ้านเมือง ชุมชนโบราณเหล่านี้มีการขุดคูน้ำล้อมรอบเพื่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคบริโภคนอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลาง โดยชุมชนที่มีคูน้ำคันดินขนาดใหญ่ มีชุมชนที่มีคูน้ำคันดินขนาดเล็กกระจายอยู่รอบ ๆ ในเขตจังหวัดขอนแก่นมีชุมชนโบราณที่มีคูน้ำดินล้อมรอบอยู่ ๒๖ แห่งและเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบขนาดใหญ่ที่น่าสนใจคือเมืองโบราณบ้านดงเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง ลักษณะเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีขนาดถึง ๒,๙๐๐x๓,๐๐๐ เมตร นับว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาค

สมัยประวัติศาสตร์

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ กลุ่มชนเหล่านี้ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมที่แพร่มาจากภายนอก นั่นคือวัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งอาจมาจากทางภาคกลางของประเทศ ผ่านมาทางศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม มารับคติความเชื่อทางพุทธศาสนาดังปรากฏจากการสร้างเขตศาสนสถาน โดยปักเสมาหินในเขตชุมชนต่าง ๆ ยังมีการแกะสลักพระพุทธรูปนอนขนาดใหญ่ที่หน้าผาภูเวียง เขตอำเภอชุมแพ พระพักตร์มีลักษณะคล้ายแบบพื้นเมือง ซึ่งกลุ่มชนท้องถิ่นเป็นผู้สร้างขึ้น พระนอนที่ภูเวียงนี้คงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชนโบราณในเขตนี้จากพุทธศตวรรษที่ ๑๖ วัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณที่กระจายอยู่ในเขตอีสานตอนล่างบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลได้แพร่กระจายขยายเข้ามาสู่เขตจังหวัดขอนแก่นบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนบนทำให้กลุ่มชนพื้นเมืองรับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเข้ามาด้วย ดังปรากฏจากศาสนสถานแบบเขมรกู่เปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย ซึ่งเป็นปราสาทก่อด้วยอิฐประกอบด้วยศิลาแลงและศิลาทราย มีภาพทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ภาพสลักของเทพเจ้าต่าง ๆ ศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์จึงเข้ามามีบทบาทต่อคติความเชื่อของชุมชนอีกศาสนาหนึ่ง นอกเหนือจากศาสนาพุทธซึ่งเข้ามาแพร่หลายในช่วงก่อนหน้านี้

พอถึงช่วงศตวรรษที่ ๑๘ วัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ผสมผสานกับพุทธศาสนานิกายมหายานได้แผ่จากอีสานตอนล่างขึ้นมาในเขตจังหวัดขอนแก่น อีกครั้งหนึ่ง ในช่วงนี้ชุมชนพื้นเมืองค่อนข้างอยู่กันอย่างหนาแน่นกลายเป็นชุมชนศูนย์กลางเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นจึงเกิดศาสนสถานขึ้น ๒ แห่ง คือที่กู่แก้ว บ้านดอนช้าง อำเภอเมือง และกู่บ้านนาคำน้อย ที่วัดกู่ประภาชัย บ้านนาคำน้อย อำเภอน้ำพอง ศาสนสถาน ทั้ง ๒ แห่งเป็นศาสนสถานแบบบายนซึ่งสร้างตามคติพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยเฉพาะที่กู่แก้วพบประติมากรรมหินทรายรูปพระโพธิสัตว์วัชรสัตว์ และศิลาจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มหาราชองค์สุดท้ายของ